

Drets relacionats amb l'autonomia de la persona

Aquest any s'han rebut diverses queixes de persones que exposen la seva insatisfacció pel fet que l'Administració sanitària no els deriva a un hospital de la xarxa pública on es pugui dur a terme la intervenció quirúrgica que els han prescrit sense que se'ls practiqui una transfusió sanguínia, majoritàriament per les seves creences religioses.

Per estudiar aquests casos, el Síndic ha analitzat, entre d'altres, la Carta de drets i deures dels ciutadans en relació amb la salut i l'atenció sanitària; la Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i dels drets i les obligacions en matèria d'informació i de documentació clínica; les *Recomanacions del Comitè de Bioètica de Catalunya davant el rebuig dels malalts al tractament*; i el Protocol de l'Hospital de Bellvitge (*Normes d'actuació davant l'atenció de malalts que rebutgen la transfusió de sang*). També ha consultat jurisprudència i diversa literatura sobre el rebuig de transfusions sanguínies i les alternatives a les transfusions de sang.

De manera resumida, de la normativa, els documents esmentats i la jurisprudència, se'n desprèn, d'una banda, que el pacient té dret a rebutjar el tractament que se li ofereix; i de l'altra, que, amb caràcter general, en cas que el pacient proposi limitacions al tractament, s'estudiarà el cas del pacient de manera individual sense deixar-se influir per un posicionament previ, es comprovarà si hi ha alternatives a la transfusió i, en definitiva, s'esgotaran totes les possibilitats abans d'arribar a la contraindicació clara. I només en els casos en què, malgrat haver-ho intentat, no es troba cap equip mèdic disposat a assumir el risc, es donarà l'orientació per trobar el recurs adequat abans que es produeixi l'alta i es facilitarà el trasllat i/o s'oferiran alternatives terapèutiques.

Al seu torn, el Tribunal Constitucional s'ha pronunciat en nombroses ocasions en el sentit que, d'una banda, les prestacions exigibles a la Seguretat Social són de configuració legal, és a dir, no estan determinades per un acord de voluntats, sinó per regles que s'integren en l'ordenament jurídic i, de l'altra, que les causes alienes a la medicina, per molt respectables que siguin, no poden interferir o condicionar les exigències tècniques de l'actuació mèdica. En aquesta línia, considera que si bé l'Estat té l'obligació d'adoptar mesures per facilitar

l'aplicació real del dret fonamental de la llibertat religiosa, això no significa que hagi d'incloure la prestació d'una assistència mèdica en els termes exigits pel pacient-creient per poder complir adequadament els manaments que li imposen les seves creences.

Després d'analitzar les queixes que s'han rebut sobre aquesta qüestió, el Síndic ha observat que en pràcticament tots els casos de la informació que l'Administració sanitària li ha facilitat no s'ha pogut deduir que s'hagi comprovat que no hi ha cap alternativa terapèutica a la transfusió sanguínia; ans al contrari, se'n desprèn que com que no s'accepta la transfusió, s'informa els pacients de les alternatives a la intervenció quirúrgica, advertint-los de les repercussions que això els pot comportar. I és aquí on el Síndic ha fet arribar al Departament de Salut les seves consideracions.

S'han de respectar els rebuigs dels pacients als tractaments i oferir-los alternatives quan sigui possible

Així, atès que aquesta institució ha de vetllar perquè aquesta decisió s'hagi pres després d'esgotar totes les alternatives possibles, el Síndic ha suggerit al Departament de Salut que els professionals dels centres hospitalaris comprovin en cada cas concret si hi ha cap alternativa a la transfusió de sang que es rebutja, amb l'ànim d'ajudar el malalt, sense deixar-se influir per posicionaments previs, i si després d'haver-ho fet no hi ha cap equip del centre hospitalari disposat a assumir el risc, que el CatSalut dugui a terme les gestions indagatòries oportunes per esbrinar si hi ha algun centre de la xarxa pública disposat a intervenir quirúrgicament amb alternatives en el cas concret i, en cas que sigui així, que el CatSalut mateix en tramiti la derivació.

I és que en algun dels casos els pacients també s'han queixat perquè l'Administració sanitària els ha traspasat la responsabilitat de buscar un centre que pugui atendre les seves limitacions, adduint que el CatSalut no disposa de cap centre especialitzat en la realització d'intervencions quirúrgiques sense sang a què es pugui derivar aquests pacients de manera general.

Finalment, el Síndic ha recordat que si cap equip pogués acceptar la limitació que demana el pacient, s'hauria de tenir en compte el no-abandonament

del malalt i se li hauria d'oferir alternatives a la intervenció quirúrgica proposada; en definitiva, se li hauria de continuar prestant l'atenció sanitària a què té dret.

El fet de no acceptar un tractament prescrit no ha de donar lloc a l'alta forçosa quan hi hagi tractaments alternatius

Així mateix, el Departament de Salut ha informat que s'està treballant en un document que instarà les entitats proveïdores de serveis sanitaris a implantar actuacions en aplicació de la normativa vigent sobre el rebuig dels malalts als tractaments mèdics. Això fa témer que, mentrestant, no s'estigui respectant el dret de les persones que demanen alguna limitació al tractament que se'ls ofereix, de manera que ha instat el Departament de Salut a accelerar la redacció i la publicació del document perquè els professionals de tots els centres coneguin quina és la normativa actual, siguin conscients de la importància d'estudiar amb deteniment cadascun dels casos amb què es puguin trobar en què el pacient els proposi alguna limitació en el tractament i, en general, tinguin en compte les recomanacions del Comitè de Bioètica de Catalunya.

Finalment, dins d'aquest bloc, cal esmentar que també s'ha detectat algun problema en la tramitació de l'alta voluntària als centres hospitalaris.

L'article 21 de la Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica, recull que en els casos en què el pacient no accepti el tractament prescrit se li proposarà la signatura de l'alta voluntària i, en cas que no ho accepti, a proposta del metge responsable, se li lliurarà l'alta forçosa. El fet de no acceptar el tractament prescrit no donarà lloc a l'alta forçosa quan hi hagi tractaments alternatius, encara que tinguin caràcter pal·liatiu, sempre que els presti el centre sanitari i el pacient accepti rebre'ls. Aquestes circumstàncies han de quedar degudament documentades.

En cas que el pacient no accepti l'alta, la direcció del centre ha d'escoltar el pacient i, si persisteix en la seva negativa, ho ha de posar en coneixement del jutge perquè confirmi o revocui la decisió.

Tot i que arran de la queixa l'Administració sanitària va intervenir i la inspecció va requerir el centre hospitalari implicat perquè establís un procediment per actuar en les situacions d'alta voluntària i per documentar-ho, el Síndic ha recordat la normativa aplicable, tant si es tracta d'una alta voluntària com si és forçosa.

Queixa 00656/2011

La persona interessada es queixa perquè l'Administració sanitària no el deriva a un hospital de la xarxa pública perquè el puguin intervenir quirúrgicament amb alternatives a la transfusió de sang.

El Departament de Salut informa que és decisió i responsabilitat del pacient l'acceptació o no de la proposta terapèutica (intervenció quirúrgica) que fa el professional sanitari i que el pacient assumeix les conseqüències que se'n puguin derivar.

El Síndic considera que amb aquesta informació no ha quedat constatat que s'hagi valorat emprar alternatives a la transfusió sanguínia en la intervenció quirúrgica prescrita, per la qual cosa ha suggerit que el centre hospitalari comprovi si n'hi ha. I en cas que en aquest centre no s'aconsegueixi reunir un equip mèdic disposat a intervenir-lo quirúrgicament sense transfusió de sang, suggereix que el CatSalut esbrini si n'hi ha cap en algun centre de la xarxa pública disposat a fer-ho i, si és així, que se'n tramiti la derivació.